

Загребя І. І.

*кандидат економічних наук
доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнського національного технічного університету*

Zahreba I. I.

*PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences),
Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance
Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi*

РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ

Анотація. У статті обґрунтовано рекомендації щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування у контексті залучення інвестицій в економіку України. Визначено місце і роль недержавних пенсійних фондів на інвестиційних ринках. Проаналізовано досвід упровадження накопичувальної системи в країнах Центральної та Східної Європи та його значення для реалізації пенсійної реформи в Україні. Розглянуто проєкт запровадження другого рівня системи пенсійного забезпечення, запропонований Верховною Радою України. Визначено напрями подальшого вдосконалення пенсійного страхування як джерела інвестицій у національну економіку та чинника підвищення її інвестиційної привабливості.

Ключові слова: пенсійна система, накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, недержавні пенсійні фонди, інвестиційні ресурси, інвестиційна привабливість.

Вступ та постановка проблеми. Інвестиційно-інноваційна модель розвитку України потребує залучення довгострокових інвестиційних ресурсів, які можуть бути спрямовані у вітчизняну економіку. Питання інвестиційного складника пенсійного страхування, ефективного перерозподілу вільних фінансових ресурсів, які можна трансформувати в інвестиційний ресурс, набуває великого значення і потребує поглибленого розгляду.

Сьогодні найактуальнішою проблемою є підвищення ефективності системи пенсійного забезпечення у напрямі залучення інвестицій в економіку України через запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань та явищ, що пов'язані з функціонуванням та реформуванням пенсійної системи загалом та пенсійного страхування зокрема, знайшло своє відображення в наукових працях таких учених, як: О. Барановський, Г. Багратян, С. Березіна, Н. Борецька, М. Бойко, С. Вегера, О. Гаманкова, І. Гнибіденко, В. Грушко, Ю. Діденко, А. Загородній, О. Зарудний, Б. Зайчук, А. Колот, Т. Косова, А. Кузнєцова, Е. Лібанова, О. Макарова, М. Мних, Л. Момотюк, Б. Надточій, С. Науменкова, В. Новіков, О. Палій, Д. Полозенко, Н. Приказюк, М. Ріппа, В. Сахацький, Т. Смовженко, Г. Терещенко, Н. Ткаченко, А. Якимів, В. Яценко.

Проте недостатньо вирішеними залишаються питання вдосконалення функціонування пенсійного страхування як джерела інвестиційних ресурсів в економіку України, що зумовило мету та завдання цього дослідження.

Метою роботи є обґрунтування запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування в Україні як чинника підвищення інвестиційної привабливості національної економіки.

Результати дослідження.

Україна стає привабливою для інвестицій. У рейтингу Doing Business 2018 Україна піднялась на чотири пункти і посіла 76-ту позицію зі 190 країн світу. Найбільший прогрес країна продемонструвала, зокрема, у такому складнику рейтингу, як сплата податків за зменшення та уніфікації ставки ЄСВ (+ 41 пункт). У рейтингу агентства

Moody's Investors Service Україна поліпшила свій кредитний рейтинг у міжнародному економічному списку. Він змінився з Сaa3 до Сaa2, що означає зміну прогнозу зі «стабільного» на «позитивний». У рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності (ГІК) 2017/2018 Україна поліпшила свої позиції на чотири пункти і зайняла 81-е місце зі 137 країн світу, які досліджувалися (у ГІК 2016/2017 – 85-е місце зі 138 країн) [1].

За даними Державної служби статистики, у 2017 р. в економіку України іноземними інвесторами із 76 країн світу вкладено 1 630,4 млн. дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу). Обсяг залучених із початку інвестування прямих іноземних інвестицій в економіку України на 31.12.2017 становив 39 144,0 млн. дол. США. Станом на 31.12.2017 вагомі обсяги надходжень прямих інвестицій спрямовано до установ та організацій, що здійснюють фінансову та страхову діяльність, – 26,1%. Провідними сферами економічної діяльності за обсягами освоєння капітальних інвестицій у 2017 р. є державне управління й оборона та обов'язкове соціальне страхування – 7,4% [1].

На поліпшення показників вплинуло проведення структурних реформ в Україні, зокрема пенсійної реформи, що допомогло країні поліпшити позиції на інвестиційному ринку.

Для подальшого поліпшення інвестиційного клімату країни актуальним сьогодні є вдосконалення правової та організаційної бази, зокрема щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Для інвестиційного середовища дуже важливими є інституційні інвестори – фінансові посередники будь-якого типу [2, с. 3–11]. У межах нашого дослідження інтерес викликають недержавні пенсійні фонди як потужні інституції, які здатні акумулювати значні обсяги вільних фінансових коштів та трансформувати їх в інвестиції.

Західні науковці відносять пенсійні фонди до потужних інституційних інвесторів [3, с. 6]. Американські дослідники відзначають на ринку акцій США зростаючу роль інституційних інвесторів, і головна увага приді-

ляється пенсійним фондам та страховим компаніям. Ці організації в сукупності володіють більше ніж половиною акціонерного капіталу, який випущений в обіг американськими корпораціями [4, с. 36].

Закордонні вчені наголошують, що пенсійні фонди належать до найбільших інвесторів у фінансові інструменти. На накопичувальну пенсійну систему припадає третина світового інвестиційного потенціалу небанківських фінансових установ. Відзначають вплив обсягу активів інституційних інвесторів на економіку країни, а також на забезпечення довгостроковими інвестиційними ресурсами.

Пенсійні фонди, з одного боку, мають забезпечити здійснення пенсійних виплат учасникам пенсійних схем, а з іншого – захистити пенсійні заощадження від падіння темпів соціально-економічного розвитку, інфляції та помножити їх у вигляді виплати інвестиційного доходу. Пенсійні фонди виступають потужними інвесторами, які фінансують значні обсяги пенсійних активів у різноманітні фінансові інструменти.

Аналізуючи роль недержавних пенсійних фондів (НПФ) у функціонуванні англо-американських ринків капіталу, вчені-економісти дійшли висновку, що у цих країнах відбувається становлення нової стадії капіталізму, яку назвали «капіталізмом пенсійних фондів», коли власниками капіталу все більшою мірою стають інституційні інвестори, серед яких переважають НПФ [5, с. 158].

У країнах із розвиненими фінансовими ринками обсяг активів недержавних фондів становить 10–20% ВВП, а частка домогосподарств із заощадженнями у різних формах колективного інвестування – 50%.

Зростання активів інституційних інвесторів сприяє збільшенню пропозиції довгострокових коштів, окрім того, знижуються ринкові ризики інвестування. Кошти недержавних пенсійних фондів, які найменш чутливі до змін ринкової поведінки, мають здатність підвищити стабільність фінансових ринків та знижувати їх чутливість до зовнішньої кон'юнктури [6].

Достатній інвестиційний потенціал, що характеризує основні кількісні і якісні характеристики інвестиційних ресурсів, є необхідним аспектом інтенсифікації соціально-економічного розвитку [7]. Кошти пенсійних накопичень є базою такого потенціалу. Під інвестиційним потенціалом пенсійного страхування розуміється сукупність наявних і потенційно можливих інвестиційних ресурсів та репутаційних капіталів його інститутів, які виходячи з потреб чинної пенсійної системи, можливостей недержавних пенсійних фондів, кон'юнктури інвестиційного ринку та чинних нормативних обмежень можуть бути спрямовані на розв'язання проблем пенсійного забезпечення і соціально-економічного розвитку держави [4, с. 48–49].

Відповідно до прогнозу демографічного розвитку України, здійсненого фахівцями ООН, до 2050 р. очікується зростання чисельності населення пенсійного віку на тлі скорочення загальної чисельності мешканців країни та чисельності працездатного населення [8]. Відбувається суттєве зростання навантаження на систему державного пенсійного забезпечення (співвідношення працездатного населення та пенсіонерів). Очікується істотне прискорення цього зростання у 2030-х роках, коли і щорічні темпи приросту співвідношення пенсіонерів та платників внесків сягатимуть 2%, і чисельність пенсіонерів, що отримують пенсії з Пенсійного фонду України, перевищить чисельність платників внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне [8]. За оцінками Світового банку, у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування коефіцієнт заміщення (фактичне співвідно-

шення середнього розміру призначених пенсій і середнього розміру нарахованої заробітної плати/максимальне значення такого співвідношення) під час виходу на пенсію в Україні до 2050 р. становитиме не більше 20%, що означає необхідність компенсації як мінімум 20% за рахунок накопичувального пенсійного забезпечення [9].

Основними цілями реформ пенсійних систем та впровадження накопичувального рівня, що відбулися у країнах Центральної та Східної Європи на початку 2000-х років за рекомендаціями Світового банку, були:

- скорочення дефіциту бюджету за рахунок зменшення виплат із солідарної системи у зв'язку з ростом тривалості життя і скороченням працездатного населення;
- підвищення розміру пенсій (коефіцієнта заміщення);
- збільшення розміру внутрішніх інвестицій, розвиток фондового ринку і зростання ВВП.

З огляду на відсутність альтернатив накопичувальній системі, мало хто з експертів ставить під сумнів саму модель пенсійних накопичень, запропоновану Світовим банком в 90-х роках минулого століття у відповідь на зміну демографії в більшості країн світу. Але деякі експерти, пояснюючи проблеми реалізації накопичувального рівня у низці країн недієздатністю накопичувальної системи у цілому, намагаються використовувати такий самий аргумент для відмови від впровадження цієї системи і в Україні. Зволікання з вирішенням назрілих проблем лише погіршують ситуацію з низьким розміром пенсійного забезпечення і при цьому високим рівнем дефіциту бюджету Пенсійного фонду України.

Першим кроком реформування вітчизняної пенсійної системи було ухвалення у 2003 р. законів України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [10] та «Про недержавне пенсійне забезпечення» [11]. Цими нормативно-правовими актами в Україні, як і в багатьох зарубіжних країнах, було створено законодавчі передумови для запровадження тривірневої пенсійної системи.

Україна – одна з небагатьох країн, яка, незважаючи на законодавчу наявність трьох рівнів пенсійної системи з 2004 р. (обов'язкової солідарної, накопичувальної та добровільної), так і не запустила накопичувальну систему, тому аналіз досвіду впровадження цієї системи в інших країнах украї важливий для реалізації такої реформи в нашій країні.

Розглядаючи невдалий досвід низки країн, можна виділити основні проблеми, що стали причинами уповільнення або блокування пенсійних реформ у деяких країнах Центральної та Східної Європи.

Добровільна участь у накопичувальній пенсійній системі навіть за наявності стимулів не дає змоги реалізувати реформу. Широко дискутованими параметрами пенсійної реформи є добровільність або обов'язковість участі, а також вікові групи добровільних та обов'язкових учасників. Незважаючи на те що в більшості країн участь у накопичувальній системі мала обов'язковий характер для віку молодше 30–35 років або для тих, хто тільки починає трудову діяльність, у деяких країнах (Литві, Чехії) участь була добровільною для всіх вікових категорій. Запуск накопичувального рівня з добровільною участю в Чехії не дав змоги досягти значного залучення. Незважаючи на співфінансування внесків до накопичувальної системи в розмірі 3% державою і 2% самим працівником у Чехії, добровільний характер участі за перші роки з моменту запуску привернув тільки 83 тис. нових учасників порівняно з 4,9 млн. учасників третього рівня. Низький рівень участі призвів до згорання програми [9].

Найліпшим варіантом із погляду залучення населення до накопичувальних програм, безумовно, є обов'язковість

участі, проте це тягне небажані наслідки в разі проблем у роботі програм, відповідальність за які перекладається на державу. Кращим варіантом є автоматичне залучення учасників до накопичувальних програм із можливістю виходу (opt-out). Саме до такої нової моделі пенсійної системи прийшла Польща в результаті аналізу проблем упровадження другого рівня пенсійної системи.

Участь держави робить пенсійну систему схильною до корупційних і політичних ризиків. Пряме залучення держави в процес реалізації та адміністрування накопичувальної системи багаторазово збільшує ризики невідлого проведення пенсійної реформи. Значні розміри активів накопичувального рівня створюють спокусу для фінансування дефіциту бюджету, нецільового використання коштів і корупції.

Угорщина стала однією з перших країн постсоціалістичного табору, що почала реформування пенсійної системи. За період із 1998 по 2010 р. у фондах пенсійної системи другого рівня було накопичено 9,6 млрд. євро (близько 12 млрд. дол., понад 10% ВВП). У 2010 р. уряд вирішив проблеми бюджетного дефіциту, який досяг на той час критичної величини – 80%, за рахунок приватних пенсійних накопичень громадян [9]. У подальшому Угорщина, повністю відмовилася від накопичувального рівня пенсійної системи.

Створення будь-якої державної монопольної структури у вигляді накопичувального фонду значною мірою спрощує процес приватизації пенсійних заощаджень і створює ризики нецільового використання коштів на шкоду інтересам учасників.

Низький рівень фінансової грамотності здатний звести нанівець будь-які ініціативи з упровадження накопичувального рівня. Рівень знань населення про недержавні пенсійні фонди як основу накопичувального пенсійного забезпечення в Україні є більш високим порівняно з іншими країнами Центральної та Східної Європи на етапі запуску пенсійних реформ. Так, серед опитаних Центром Разумкова в 2017 р. респондентів 44,8% знають про принципи створення обов'язкової накопичувальної пенсійної системи, що дає змогу сподіватися якщо не на позитивне, то нейтральне ставлення до нових інститутів накопичувальної системи. При цьому низький ступінь довіри до фінансових інститутів у цілому є одним із потенційних ризиків запуску. 64,5% опитаних не готові добровільно відраховувати кошти на майбутню пенсію, а 21% припускають, що це буде негативним кроком [9].

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» [12] конкретизував дату запровадження загальнообов'язкової державної накопичувальної системи – 1 січня 2019 р. та зобов'язав Кабінет Міністрів України забезпечити створення інституційних компонентів функціонування накопичувальної системи пенсійного страхування.

Згідно з чинним законодавством [10]:

1) грошові кошти системи II рівня від самого початку мають акумулюватися у Накопичувальному фонді, обов'язки адміністратора щодо якого покладаються на Пенсійний фонд України (ПФУ);

2) лише через два роки учасники системи II рівня матимуть право вибору: залишити накопичені кошти у квазідержавній структурі (ПФУ) чи переспрямувати їх у недержавний сектор (до недержавного пенсійного фонду – суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення (НПФ-СДР)) [13].

Нова редакція ст. 78 поданого до Верховної Ради проекту закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження нако-

пичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування» [14] наголошує, що «для сплати страхових внесків до накопичувальної системи пенсійного страхування учасник накопичувальної системи пенсійного страхування повинен вибрати недержавний пенсійний фонд із переліку фондів, що відповідають критеріям, установленим статтею 201 Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення», в якому для нього буде відкритий накопичувальний пенсійний рахунок».

Станом на 31.05.2018 у Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 58 НПФ. Згідно з даними Державного реєстру фінансових установ, недержавні пенсійні фонди зареєстровано у восьми регіонах України. Кількість учасників системи недержавного пенсійного забезпечення становила 0,8 млн. осіб. Загальна вартість активів в управлінні становила 1 294 млн. грн. У 2017 р. частка активів НПФ у цінних паперах переважала половину, а 90% її були інвестовані в державні облигації. Водночас майже 2/3 портфелю професійних НПФ становили фондові інструменти, причому 22% – корпоративні бонди, хоча частка ОВДП тут також була найбільшою. Ринок НПФ майже 45% активів тримав на рахунках у банках, майже половину – у цінних паперах (80% її – в ОВДП) [15; 16].

Протягом 15 років функціонування НПФ були та залишаються локальними (регіональними) гравцями на ринку пенсійних послуг України. У разі запровадження системи II рівня кількість її учасників становитиме щонайменше 5 млн. осіб, а грошові надходження до системи лише протягом першого року її функціонування становитимуть 8,4 млрд. грн. та щорічно лише зростатимуть [13].

Чинна редакція Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» досить жорстко регулює допуск НПФ до системи II рівня. Головною вимогою для таких НПФ є наявність відповідної ліцензії, яка видається Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Для цього НПФ має відповідати таким головним вимогам: мати досвід роботи на ринку недержавного пенсійного забезпечення не менше трьох років; мати договір із компанією з управління активами, яка має досвід роботи з управління активами інституційних інвесторів не менше п'яти років. Законопроект [14] пропонує скасувати норму щодо обов'язкового ліцензування НПФ та вимогу щодо досвіду роботи НПФ на ринку недержавного пенсійного забезпечення. Це означає, що до системи II рівня зможе долучитися необмежена кількість НПФ.

У пояснювальній записці до проекту закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування» [17] зазначається, що функціонування запропонованої моделі накопичувальної системи пенсійного страхування сприятиме розвитку фінансового сектору економіки, залученню потужного внутрішнього довгострокового інвестиційного ресурсу в національну економіку, що, своєю чергою, матиме величезний поштовх до динамічного економічного росту та якісної модернізації країни.

У рамках запропонованої децентралізованої моделі функціонування накопичувальної системи пенсійного страхування застраховані особи для участі в накопичувальній системі пенсійного страхування вибирають недержавні пенсійні фонди, у яких вони бажають формувати свої обов'язкові пенсійні накопичення. Така конкурентна недержавна побудова накопичувальної системи пенсійного страхування з належною системою державного нагляду та регулювання в сукупності забезпечує:

– розподіл усіх можливих ризиків між десятками недержавних пенсійних фондів, що відповідають критеріям допуску на II рівень системи пенсійного страхування;

– конкуренцію на ринку послуг із накопичувального пенсійного страхування, що сприятиме розвитку фондового ринку і фінансового сектору в цілому;

– відповідність вимогам до побудови таких системи, у тому числі відповідність вимогам Директиви Європейського Парламенту та Ради 2003/43/ЄС від 3 червня 2003 р. «Про діяльність установ трудового пенсійного забезпечення та нагляд за ними», щодо імплементації яких у національне законодавство Україна несе зобов'язання в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Висновки. Реалізація проекту пенсійної реформи дасть змогу запровадити децентралізовану систему накопичувального пенсійного страхування, що дасть потужний інвестиційний поштовх для динамічного зростання економіки і модернізації країни і водночас стане важливим позитивним чинником для внутрішніх і зовнішніх інвесторів щодо здійснення капіталовкладень в українську економіку (спрацює «мультиплікатор» зростання обсягів залучених інвестицій).

Упровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування відкриває можливості й створює необхідні умови для якісної модернізації, зміцнення економіки, формування сприятливого інвестиційного клімату в країні.

Список використаних джерел:

1. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо інвестиційного клімату в Україні за 2017 рік / Департамент залучення інвестицій Міністерства економічного розвитку і торгівлі. 2018. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=09ebfb1d-0c58-490b-96dd-453a41285d4b> (дата звернення: 16.07.2018).
2. Annual Report 2016 European Insurance and Occupational Pensions Authority. 2017. URL: <https://eiopa.europa.eu/publications/annual-reports/index.html> (дата звернення: 26.06.2018).
3. Фабощи Ф. Управление инвестициями; пер. с англ. М.: ИНФРА-М, 2000. 932 с.
4. Білоног А.П. Пенсійне страхування як джерело інвестицій в економіку України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Київ, 2015. 194 с.
5. Недержавні пенсійні фонди у структурі сучасних пенсійних систем: монографія / Т.С. Смовженко, Н.В. Ткаченко, Н.А. Цікановська; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т.С. Смовженко. Київ, 2012. 310 с.
6. Стопчак А.Ю. Світовий досвід розвитку недержавного пенсійного страхування. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2014. № 5(1). С. 117–122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2014_5%281%29_25 (дата звернення: 16.07.2018).
7. Орлов С.Н., Шеметов А.П. Система пенсионного обеспечения в инновационной экономике. Вестник Государственного университета управления. 2011. № 23. С. 187–190.
8. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. (колектив авторів) / за ред. чл.-кор. НАНУ, д.е.н., проф. Е.М. Лібанової. Київ: Український центр соціальних реформ, 2006. 138 с.
9. Овчаренко Г. Нужно ли Украине реформирование пенсионной системы. Цензор.НЕТ. 2018. URL: <https://biz.censor.net.ua/m3075849> (дата звернення: 20.07.2018).
10. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1058-15/print1343203495099687> (дата звернення: 16.07.2018).
11. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 № 1057-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1057-15/print1329899927342793> (дата звернення: 16.07.2018).
12. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» від 3 жовтня 2017 року № 2148-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2148-19> (дата звернення: 16.07.2018).
13. Щодо запровадження загальнообов'язкової державної накопичувальної системи. Аналітична записка. / Національний інститут стратегічних досліджень. 2018. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/3061/> (дата звернення: 17.07.2018).
14. Проект закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування» від 10.07.2017 № 6677 / Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62218 (дата звернення: 16.07.2018).
15. Річні звіти Нацкомфінпослуг. 2018. URL: <https://nfp.gov.ua/content/stan-i-rozvitok-npz.html> (дата звернення: 17.07.2018).
16. УАІБ: Аналітичний огляд результатів діяльності ринку управління активами за 4-й квартал та 2017 рік. URL: http://www.uaib.com.ua/analituaib/publ_ici_quart/266015.html (дата звернення: 17.07.2018).
17. Пояснювальна записка до проекту закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування» / Верховна Рада України. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH55H00A.html (дата звернення: 16.07.2018).

РЕФОРМИРОВАНИЕ ПЕНСИОННОЙ СИСТЕМЫ И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ИНВЕСТИЦИОННУЮ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ УКРАИНЫ

Аннотация. В статье обоснованы рекомендации по внедрению накопительной системы общеобязательного государственного пенсионного страхования в контексте привлечения инвестиций в экономику Украины. Определены место и роль негосударственных пенсионных фондов на инвестиционных рынках. Проанализирован опыт внедрения накопительной системы в странах Центральной и Восточной Европы и его значение для реализации пенсионной реформы в Украине. Рассмотрен проект введения второго уровня системы пенсионного обеспечения, предложенный Верховной Радой Украины. Определены направления дальнейшего совершенствования пенсионного страхования как источника инвестиций в национальную экономику и фактора повышения ее инвестиционной привлекательности.

Ключевые слова: пенсионная система, накопительная система общеобязательного государственного пенсионного страхования, негосударственные пенсионные фонды, инвестиционные ресурсы, инвестиционная привлекательность.

REFORMING OF THE PENSION SYSTEM AND ITS INFLUENCE ON INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF UKRAINE

Summary. In this work there have been substantiated the recommendations for the introduction of a funded system of compulsory state pension insurance in the context of attraction of investments into the Ukrainian economy. The place and role of pension funds in the investment markets are determined. The experience of implementation of the accumulation system in the countries of Central and Eastern Europe and its importance for implementation of pension reform in Ukraine is analyzed. The draft of the introduction of the second level of the pension system proposed by the Verkhovna Rada of Ukraine is considered. The directions of further improvement of pension insurance as a source of investments into the national economy and the factor of increase of its investment attractiveness are determined.

Key words: pension system, funded system of compulsory state pension insurance, pension funds, investment resources, investment attractiveness.

УДК 338.43:339.923

Залюбінська Л. М.
докт. фіз.-мат. наук, професор
кафедри менеджменту та математичного моделювання ринкових процесів
Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова
Скорик М. Л.
канд. екон. наук, докторант
Інституту проблем ринку та еколого-економічних досліджень НАНУ

Zalyubinska L. M.
the Doctor of Phys. & Mat. Science
Professor of the Department of Management
and Mathematic Modeling of Market Processes
of Odessa I.I. Mechnikov National University
Skoryk M. L.
PhD (econ.), doctorant
Institut Problem Rynku ta Ekonomiko – Ekolohichnykh Doslidzhen'
Natsional'noyi Akademiyi Nauk Ukrainy

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО РИНКУ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Анотація. Досліджено передумови інтеграції України до ЄС з огляду переваг та недоліків цього процесу для аграрного ринку країни. Обґрунтовано необхідність переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку цього ринку. Вагомим напрямом удосконалення управління інноваційним фінансуванням повинна стати оптимізація розвитку всіх секторів аграрного ринку. Узагальнено оцінку рівня конкурентоспроможності продукції аграрного сектору. Запропоновано чинники, що впливають на поліпшення конкурентних позицій продукції аграрного сектору на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Ключові слова: аграрний ринок, експорт, імпорт, зовнішній ринок, інвестиції, інновації, конкурентоспроможність, ЄС, європейська інтеграція.

Вступ та постановка проблеми. На порозі отримання нашою країною незалежності було багато очікувань щодо нашої майбутньої могутності. Ці очікування мали під собою певне підґрунтя, бо за основними економічними показниками Україна випереджала не лише республіки Союзу, а й більшість країн так званого соціалістичного табору. Надіям не судилося здійснитися.

Наступний етап надій на економічний підйом України припадає на очікування зближення України з Європейським Союзом. Це розглядалося як певний шанс на відродження втраченої могутності та подальшого розвитку. На шляху до Євросоюзу були значні перепони. Політичну частину Угоди про асоціацію з ЄС було підписано 21 березня 2014 р., а економічну – 27 червня 2014 р. А далі Європейський Парламент за домовленістю

з Верховною Радою України синхронно ратифікували цю Угоду 16 вересня 2014 р.

Ці глобальні зміни повинні були б супроводжуватися якісно новими кроками щодо створення умов для лібералізації ринків. Це мало б стосуватися й ринків сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів. На цьому шляху розраховувати на успіх можна лише за умови підвищення конкурентоспроможності продукції аграрного сектору. А це, своєю чергою, можливо реалізувати лише за умов інноваційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова і прикладна проблематика підвищення конкурентоспроможності продукції, формування і розвитку ринку та вивчення ефективності його функціонування постійно знаходилася в полі зору зарубіжних і вітчизняних науковців. Дослідженню